

**MECLİS SEÇİMLERİNE GİDERKEN İSRAİL'DE SİYASİ ATMOSFER****Eldar HASANOĞLU\***  
**OĞUZHAN ÇAĞLIYAN\*\*****Giriş**

23 Mart 2021'de yapılan genel seçimler İsrail siyasi tarihindeki en çarpıcı değişimlerden birisiyle sonuçlandı. Siyasi spektrumun farklı bölgelerindeki sekiz partinin Benjamin Netanyahu karşıtlığı zemininde bir araya gelerek koalisyon kurması ile birlikte ülkenin kurucu başbakanı David Ben Gurion'dan bile daha uzun süre başbakanlık koltuğunda oturan Netanyahu'nun 12 yıllık aralıksız iktidarı sona erdi. Fakat, hayli kırılğan bir zemin üzerine inşa edilen sekizli koalisyon, din-devlet ilişkileri, İsrail'in ulusal kimliği, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimleri ve iç güvenlik gibi pek çok konuda ortaklar arasında yaşanan şiddetli çatışmalar sebebiyle kısa bir süre içerisinde çatırdamaya başladı. Eski Başbakan Naftali Bennett'in Yamina/Sağa Doğru partisinde yaşanan istifalar ile parlamentodaki salt çoğunluğunu kaybeden koalisyon Haziran 2022'de dağıldı. Parlametonun oy birliği ile feshedilmesinin ardından erken seçimlerin 1 Kasım 2022'de yapılmasına karar verildi.

**Son Koalisyon Tecrübesinin Tek Kazananı: Yair Lapid**

İsrail'de yapılan son seçim anketleri Yair Lapid liderliğindeki Yeş Atid/Gelecek Var partisi hariç dağılan sekizli koalisyonun bütün unsurlarının oy kaybettiğini işaret ediyor. Politik spektrumun merkezine yerleşen ve ağırlıklı olarak seküler orta sınıf Yahudilerden oy alan Gelecek Var partisi Knesset'teki sandalye sayısını 17'den 25'e kadar çıkartmış görünüyor. Naftali Bennett ile yaptığı koalisyon anlaşması çerçevesinde ilk olarak dışişleri bakanı koltuğuna oturan Lapid, yaklaşık bir yıllık döneme sığdırdığı pek çok başarı ile çalkantılı koalisyon döneminden siyasi imajını güçlendirerek çıktı. Kendisinin bakanlığı döneminde Ankara ile normalleşme adımlarının atılması ve çeşitli Arap

---

\* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

\*\* Kudüs İbrani Üniversitesi

başkentleri ile iş birliklerinin geliştirilmesinin yanı sıra ABD ve Avrupa Birliği ile yıpranan ilişkiler de önemli ölçüde tamir edildi. Rusya-Ukrayna savaşına yönelik izlenen tarafsızlık politikası ise Suriye hava sahasının kontrolünü elinde bulunduran Rusya ile ilişkileri koruyarak Suriye'deki İran, Hizbullah ve Esad rejimi hedeflerine yönelik hava operasyonlarının devamını sağladı. Koalisyonun dağılmasının ardından erken seçime kadar başbakanlık görevini üstlenen Lapid, bu dört aylık dönemde genel olarak iyi bir liderlik sergileyerek popülerliğini daha da arttırdı. Başbakanlık dönemindeki en önemli girişimlerinden birisi olan Lübnan ile deniz yetki alanlarının paylaşılmasına yönelik mutabakatın seçimlere günler kala Lapid'e bir darbe vurabileceği değerlendiriliyordu. Knesset'te oylama yapılmadan 11 Ekim'de Lübnan ile deniz sınırlarının çizilmesi konusunda anlaşmaya varıldığına bildirmesi üzerine muhalefet milletvekili Itamar Ben Gvir ve çeşitli kuruluşlar İsrail Yüksek Mahkemesine başvurmuştu. Fakat, Lübnan devletinin İsrail'in varlığını de facto olarak tanınması şeklinde değerlendirilen bu anlaşmanın 27 Ekim günü imzalanması Lapid'in elini daha da güçlendirdi.

Seçimlere günler kala Yair Lapid'in başını ağrıtabilecek konu Haziran 2022'ye kadar koalisyon ortaklığı yaptığı sol cemahtan Avoda/İşçi Partisi, Meretz/Kuvvet ve Yisrael Beytenu/İsrail Evimiz gibi daha küçük partilerin yaşadıkları oy kayıpları. Maliye Bakanı Avigdor Lieberman liderliğindeki İsrail Evimiz partisi Mart 2021 seçimlerinde yedi sandalye kazanmıştı. Eylül'de yapılan anketlerde beş sandalyeye kadar düşen İsrail Evimiz son dönemde biraz daha toparlansa da sandalye sayısı halen daha geçtiğimiz seçimlerin altında görünüyor. 1 Kasım seçimlerinin ardından Knesset'teki Netanyahu karşıtı tek sağ parti olması beklenen İsrail Evimiz'in yaşayacağı her bir sandalye kaybı iktidara dönme planları yapan eski başbakanın elini daha kuvvetlendirecektir. Diğer yandan, Lapid'in arabuluculuk çabalarına rağmen 1 Kasım seçimlerine ayrı girme kararı almış olan sol çizgideki Meretz ve İşçi Partisi için baraj altında kalma riski mevcut. Son anketlerde biraz toparlanarak beş sandalye çıkaran İşçi Partisinin seçim barajını geçme şansı daha yüksek olsa da, 20 yıl aradan sonra ilk defa Haziran 2021'de kabineye giren Meretz ekseriyetle dört sandalyede görünüyor. Sağlık Bakanı Nitzan Horovitz'in Temmuz 2022'de parti liderliğini bırakmasının ardından kabinedeki diğer iki üyesi Çevre Koruma Bakanı Tamar Zandberg ve Bölgesel İşbirliği Bakanı Issavi Frej'i de kaybeden Meretz'in baraj altında kalması durumunda Netanyahu çok önemli bir avantaj sağlamış olacak.

Savunma Bakanı Benny Gantz liderliğindeki Kahol Lavan/Mavi Beyaz Partisi ile Adalet Bakanı Gideon Saar liderliğindeki Tikva Hadaşa/Yeni Umut Partisi 1 Kasım seçimlerine yeni bir parti çatısı altında birlikte girme kararı almıştı. Ulusal Birlik adındaki

bu partiye daha sonraları İkinci Lübnan Savaşı'nda Genelkurmay Başkanı olan Gadi Eizenkot ve Dini Hizmetler Bakan Yardımcısı Matan Kahana da katıldı. Yönetim kadrosunda pek çok eski üst düzey asker bulunduran ve kendisini merkezde konumlandıran Ulusal Birlik Partisi kuruluş dönemindeki beklentilerin aksine büyük bir ivme yakalayamadı. Mavi ve Beyaz ile Yeni Umut partileri ayrı olarak girdikleri Mart 2021 seçimlerinde toplam 14 sandalye kazanmışlardı. Fakat, yapılan son anketlerde Ulusal Birliğin sandalye sayısı 11'e kadar inmiş görünüyor. Özellikle merkezdeki seçmenin Lapid'in partisine yönelmesi ile seçim hesapları zora giren Ulusal Birlik partisi gözünü dindar Siyonist oylara çevirmiş durumda. İsraili seçmenlerin yaklaşık yüzde 10-12'sine tekabül eden ve ağırlıklı olarak Likud ve Dindar Siyonizm gibi sağ partileri destekleyen dindar Siyonist seçmenlerin azımsanmayacak bir kesimi son dönemde partilerinden uzaklaştı. Itamar Ben Gvir'in Yahudi üstünlüğünü savunan radikal söylem ve eylemlerine de sıcak bakmayan bu seçmen kitlesini saflarına çekmek isteyen Ulusal Birlik yönetimi aday listelerindeki ilk on sırada dört adet dindar Siyonist isme yer verdi. Eğer Mart 2021 seçimlerinde Yamina'nın yüksek oy aldığı ve Ayelet Şaked'in 1 Kasım seçimleri için yoğunlaştığı Givat Shmuel gibi bölgelerde Ulusal Birlik iyi bir performans gösterebilirse sandalye sayısı 14'e kadar çıkabilir.

### **Arap Siyasetinde Kan Kaybı Devam Ediyor**

2019 ve 2020 yıllarındaki sonuç vermeyen üç genel seçimin ardından Haziran 2021'de koalisyon hükümetinin kurulmasında İslami çizgideki Raam partisi kritik bir rol oynamıştı. İsraili Arapların ulusal azınlık olarak tanınması ve haklarının anayasal güvence altına alınmasının yanı sıra Araplar ve Yahudiler arasındaki sosyoekonomik uçurumun özellikle kamu yatırımları vasıtasıyla kapatılması gerektiğini savunan Raam, İsrail'deki Arap toplumunun koşullarını iyileştirecek yatırımlar ve yasal düzenlemeler sözü karşılığında Bennett-Lapid hükümetine katılmıştı. Fakat, bir yıllık koalisyon tecrübesinin ardından Raam lideri Mansur Abbas'ın seçmenlerine gösterebileceği elle tutulur kazanımların sayısı bir hayli az.

Ekim 2021'de kabul edilen 550 sayılı karar çerçevesinde 2022-2026 yılları için Arap toplumuna ayrılan yatırım bütçesi rekor kırarak 30 milyar şekele ulaşmıştı. Fakat, sekizli koalisyonun dağıldığı Haziran 2022'de bu paranın önemli bir kısmı bakanlık bütçelerinde takılı kalmış durumdaydı. Bir önceki beş yıllık dönem için ayrılan 10,3 milyar şekelin sadece yüzde 61'lik kısmının harcandığı göz önünde bulundurulduğunda önümüzdeki beş yıl için ayrılan 30 milyar şekelin ne kadarının Arap toplumuna gideceği

belirsizdir. Mansur Abbas'ın bir diğer önemli vaadi de Negev bölgesindeki yaklaşık 200,000 Bedevinin yarısından fazlasının yaşadığı yasal olarak tanınmayan yerleşim birimlerinin tanınması ve kaçak durumda olan binaların yıkımlarının durdurulmasıydı. Fakat, bir yıllık koalisyon döneminde sadece yaklaşık 4,000 kişinin yaşadığı üç yerleşim birimi yasal olarak tanındı. Negev bölgesinde yaşayan Araplar ve Bedevilerin öncelikli sorunlarından olan artan cinayet oranlarına ve haraç çetelerine karşı da kalıcı bir çözüm bulunamadı. Koalisyonun kurulmasının ardından başlayan silah kaçakçılarına yönelik operasyonlar ve toplu tutuklama dalgaları suç oranlarını kısa süreliğine düşürse de, özellikle bu yılın ortasından itibaren suç oranlarında tekrar bir artış yaşandı. Ayrıca, Raam'ın itirazları İsraililerle evlenen Filistinlilerin oturma izni almasını imkânsız hale getiren Vatandaşlık Yasası'nın parlamentoda yenilenmesine engel olamadı.

Her ne kadar haziran ayından bu yana yapılan anketler Raam'ın parlamentodaki dört sandalyesini koruyabileceğini işaret etse de, partinin kaderini seçmen katılım oranları belirleyecek. Mart 2021 seçimlerinde Covid-19 salgının etkisiyle seçmen katılım oranının yüzde 67,4'e düşmesi seçim barajını yaklaşık 143,000 oya düşürmüştü. Böylece, 167,000 civarında oy alan Raam barajı rahatlıkla geçebilmişti. Fakat, 1 Kasım'da seçmen katılım oranı tekrardan yüzde 70'in üzerine çıkarsa baraj 150,000 oy seviyesine yaklaşacak. Arap seçmen katılımında beklenen düşüş ve son koalisyon tecrübesinin parti üzerindeki yıpratıcı etkisi göz önünde bulundurulduğunda Raam'ın baraj altında kalma riski de mevcut.

Raam'ın yanı sıra Knesset'te Arapları temsil eden bir diğer yapı olan Ortak Arap Listesinde de kan kaybı devam ediyor. Ne Bennett-Lapid hükümetine katılan ne de Netanyahu önderliğindeki muhalefet ile tam koordineli olarak hareket eden Ortak Arap Listesi Mart 2021 seçimlerinde altı sandalye kazanmıştı. Erken seçim kararının ardından yapılan anketlerde beş sandalye seviyesinde görünen Ortak Arap Listesi, aday listelerinin Merkez Seçim Komitesine teslim edilmesinden birkaç saat önce Balad'ın ittifaktan ayrılma kararı alması ile dağıldı. Merkez Seçim Komitesi tarafından diskalifiye edilmesine rağmen Yüksek Mahkeme kararıyla seçimlere geri dönen Balad'ın seçim barajının altında kalacağı değerlendiriliyor. Diğer yandan, Ortak Arap Listesinden geriye kalan Hadaş-Ta'al birlikteliği ise kritik seviye olan dört sandalyeye düşmüş durumda. Eğer Arap seçmen katılımı yapılan projeksiyonlara paralel olarak yüzde 40 seviyesinin altında kalırsa Hadaş-Ta'al için de baraj altında kalma riski doğabilir.

### Netanyahu Bloğu Sandalye Sayısını Arttırıyor

Eski Başbakan Benjamin Netanyahu ve siyasi müttefiklerinin 1 Kasım seçimlerinde sandalye sayılarını arttırmaları bekleniyor. Mart 2021 seçimlerinde 52 sandalye alan Netanyahu bloğu, Ekim ayı anketlerinde ekseriyetle 58-60 sandalye seviyesinde görünüyor. Sadece Likud/Birlik Partisine yakınlığı ile bilinen Kanal 14'ün anketlerinde Netanyahu bloğu 62 sandalye olarak hükümet kurabiliyor. Yapılan son anketler ağırlıklı Likud'un önceki seçimde aldığı 30 sandalyesini koruduğunu ya da en fazla iki sandalye daha kazandığını gösteriyor. Diğer yandan, Netanyahu bloğunda Aşkenazi Ultra Ortodoksları temsil eden Yahadut ha-Tora ha-Meuhedet/Birleşik Tevrat Yahudiliği yedi sandalye sayısını korurken, Sefarad ve Mizrahi ultra Ortodoksları temsil eden Şas/Sefarad Muhafızlar Partisi ise bir sandalye kaybederek sekiz sandalyeye düşmüş görünüyor. Bu bağlamda, Netanyahu bloğunun sandalye sayısındaki görünen yükseliş Dindar Siyonizm partisinin son aylarda yakaladığı ivmeden geliyor. Netanyahu'nun girişimleri sonucunda Itamar Ben Gvir'in liderliğindeki Otzma Yehudit/Yahudi Gücü ile birlikte seçimlere girme kararı alan Dindar Siyonizm'in sandalye sayısı Ağustos 2022'den bu yana düzenli bir şekilde artarak 14'e ulaşmış durumda. Eğer anketlerdeki rakamlar gerçekleşirse, saflarına Noam partisi lideri Avi Maoz'u da katan Dindar Siyonizm'in Knesset'teki en büyük üçüncü parti olması bekleniyor.

Mart 2021 seçimlerinde altı sandalye olarak Knesset'te dokuzuncu sırada yer alan Dindar Siyonizm'in bu hızlı yükselişi parti lideri Bezalel Smotrich'in seçim kampanyasından daha çok Itamar Ben Gvir'in son dönemde yakaladığı popülerliğe bağlı. Araplara yönelik radikal söylemleri ile büyük tepki toplayan ve bu yüzden partisi yasaklanan Meir Kahane'nin öğrencilerinden olan Ben Gvir, kısa bir süre öncesine kadar Yahudi üstünlüğünü savunan, ultra-milliyetçi söylemleriyle çok dar bir kesime hitap ediyordu. Öyle ki, Yahudi Gücü tek başına girdiği Mart 2020 seçimlerinde oyların sadece yüzde 0,42'sini alabilmişti. Fakat, Mescid-i Aksa ve Arap mahallelerinde yaptığı provokasyonlarla Arap karşıtı kitlenin *de facto* liderliğine yükselen Ben Gvir, son dönemde geliştirdiği pragmatist söylemi ve siyaset pratikleriyle özellikle İsrail'in periferisinde yaşayan Ultra Ortodokslar ve dindar Mizhari genç seçmenler arasında oylarını bir hayli arttırmış durumda. Yakaladığı bu popülaritenin ne kadar kalıcı olacağı bilinmese de, Netanyahu'nun hükümet kurması durumunda Ben Gvir'in önemli bir bakanlık koltuğuna oturabileceği konuşuluyor.

1 Kasım seçimlerine giderken siyasi bloğundaki safları sıkılaştıran Netanyahu'nun Knesset'te salt çoğunluğu elde edebilmek için İçişleri Bakanı Ayelet Şaked'e ihtiyaç duyabileceği değerlendiriliyor. Yapılan projeksiyonlara göre Şaked'in önderliğindeki ha-Bayit ha-Yehudi/Yahudi Evi Partisi Netanyahu'nun desteği ile yüzde 3,25'lik seçim barajını aşarak hükümet kurmak için gereken ek sandalyeleri sağlayabilir. Fakat, İsrail basınına yansıyan kulis bilgilerine göre Netanyahu bu seçeneğe sıcak bakmıyor. Son bir yılda siyasi imajı bir hayli yıpranan ve sağ cemahta ciddi prestij kaybı yaşayan Şaked ile yol yürümeyi henüz tercih etmeyen Netanyahu gözünü ekonomik saiklerle oy kullanacak seçmene çevirmiş durumda. İsrail Demokrasi Enstitüsünün Ağustos 2022'de yayınladığı İsrail'in Sesi Endeksine göre 1 Kasım'da seçmen tercihin belirleyecek ana unsur partilerin ekonomi politikaları ve artan hayat pahalılığının çözümüne yönelik vaatleri olacak. Bu bağlamda, Likud'un son reklam kampanyalarında ekonomi teması bir hayli ön planda. Ayrıca, Mart 2021 seçimlerinde Likud'un daha önceleri yüksek oy aldığı bazı yerleşim birimlerinde oy kullanma oranlarının ulusal ortalamanın altında kalması Netanyahu'nun hanesine eksi olarak yazılmıştı. Son dönemde taraftarlarına yönelik sandığa gitme çağrılarını sıkılaştıran Netanyahu, bu yolla Likud'un oylarını arttırmanın yanı sıra katılım oranını yukarıya çekerek kendisine karşı olan Meretz, İşçi Partisi ve Raam gibi küçük partilerin üzerindeki baraj baskısını arttırmayı hedefliyor.

### **Sonuç**

Son dört sene içerisindeki beşinci genel seçimlere gidilirken yapılan anketlerde ne şimdiki başbakan Yair Lapid ne de eski başbakan Benjamin Netanyahu henüz Knesset'te salt çoğunluğu sağlayabilmiş değil. Kâğıt üstündeki rakamlar ilk başta 1 Kasım seçimlerinin ülkedeki siyasi çıkmaza bir çözüm getiremeyeceğini işaret etse de, seçimlerin kaderini belirleyecek asıl unsurun seçmen katılım oranı olacağını belirtmek gerekiyor. Eğer katılım oranı sık sık tekrarlanan seçimlerin oluşturduğu seçmen yorgunluğuna rağmen yüzde 70'in üzerine çıkarsa Meretz, Avoda, Raam ve Hadaş-Ta'al gibi Netanyahu karşıtı küçük partilerin üzerindeki baraj baskısı bir hayli artacak. Bu dört partiden birisi bile barajın altında kalırsa iktidara dönme planları yapan Netanyahu çok önemli bir avantaj sağlamış olacak. Bu bağlamda, iktidar anahtarının sandığa gitme oranları diğer seçmen gruplarına göre ekseriyetle daha düşük olan Arap kökenlilerin elinde olduğu değerlendiriliyor. İsrail nüfusunun yaklaşık yüzde 15'ini teşkil eden bu seçmen grubu Arap partilerinin yanı sıra Meretz ve Avoda gibi sol partilerin de en önemli oy depolarından birisi. Diğer iki kritik seçmen grubu da dindar Siyonistler ve sağ eğilimli orta sınıf Yahudiler. Eğer partilerinden uzaklaşan dindar Siyonist seçmenler

Şaked'in partisinin baraj altında kalacağını göz önünde bulundurup Gantz'ın liderliğindeki Ulusal Birliğe yönelirlerse Netanyahu'nun koalisyon hesapları bir hayli karışacak. Ayrıca, oy kullanma oranları Ultra Ortodokslara göre daha düşük olan sağ eğilimli orta sınıf Yahudilerin sandığa gitme oranı beklenenin altında kalırsa bu durum yine Netanyahu'nun hanesine eksi olarak yazılacaktır.

Kâğıt üstündeki rakamlar üzerinden yapılan koalisyon hesaplarının bir diğer sorunu da koalisyon ortaklarının tekrardan bir araya geleceği varsayımı üzerinden hareket edilmesi. Bu partileri Haziran 2021'de bir araya getiren temel motivasyon Netanyahu'nun başbakanlık koltuğunda oturmaya devam etmesini sağlayan siyasi çıkmazın sona erdirilmesiydi. Fakat, ideolojik bir zemine oturmayan koalisyon denemesi zaman içerisinde ortaklar arasındaki ilişkileri bir hayli yıprattı. Hatta, koalisyonun yaklaşık bir yıl içerisinde dağılmasında Netanyahu bloğunun sert muhalefetinden çok ortaklar arası gerilimlerin etkisinin olduğu söylenebilir. Bu gerilimlerin son dönemde daha da şiddetlendiği göz önünde bulundurulduğunda koalisyon partilerinin tekrardan bir mutabakata varma olasılığı tartışmalıdır. Ayrıca, eğer Netanyahu 1 Kasım seçimlerinde salt çoğunluğu elde edemezse bu partilerden bazıları ile koalisyon pazarlığına oturmak isteyecektir. Her ne kadar Lapid, Gantz ve Lieberman kapılarının Netanyahu'ya kapalı olduğunu tekrar etseler de her üç ismin de daha önceleri Netanyahu ile koalisyonlar kurduğu unutulmamalıdır.